

International Reflections of National Policies in Combating Climate Change: A Comparative Analysis of Chinese and US Strategies

Hilal Atlan^{1,a}, Mevlüt Akçapa^{2,b,*}

¹ International Relations, Graduate School, Bursa Technical University, Bursa, Türkiye

² International Relations, Faculty of Humanities and Social Sciences, Bursa Technical University, Bursa, Türkiye

*Corresponding author

Research Article

History

Received: 05/07/2024

Accepted: 18/09/2024

ABSTRACT

The climate change strategies of the world's two largest economies and highest greenhouse gas emitters, the United States and China, influence the fate of international negotiations. Political priorities, industrial structures, and national interests are central to these conflicts, hindering the formation of a comprehensive international climate agreement. While the U.S. and China are expected to assume responsibilities commensurate with their levels of development, their national climate policies demonstrate a reluctance to do so. The climate diplomacy processes for both countries began poorly, with setbacks reflected in international negotiations. The U.S. withdrew from the Kyoto Protocol due to partisan divisions within its domestic politics, and subsequent climate strategies have been influenced by the party ideology of the administration in power. China initially neglected its climate strategies, delegating the issue to its meteorological agency, and only pursued institutional reforms as the severity of the problem became apparent. The lack of leadership from China and the U.S. in establishing legal obligations for carbon emissions has impacted the broader international community. The strategic approaches of these two major powers could serve as a model for other states and act as a catalyst on a global scale. However, strategic distrust and bilateral differences complicate reaching a consensus. Diverging national interests, industrial compositions, and political priorities manifest in new conflict areas during negotiation processes, negatively affecting the trajectory of climate diplomacy. Consequently, the national climate policies of the U.S. and China significantly hinder international negotiations from yielding politically binding outcomes.

Keywords: China, Climate Change, Climate Diplomacy, International Negotiations, U.S.

İklim Değişikliğiyle Mücadelede Ulusal Politikaların Uluslararası Yansımaları: Çin ve ABD Stratejilerinin Karşılaştırmalı Analizi

Süreç

Geliş: 05/07/2024

Kabul: 18/09/2024

ÖZ

Dünyanın en büyük iki ekonomisi ve en yüksek sera gazı emisyonu üreten ülkeleri olan ABD ve Çin'in iklim değişikliği stratejileri, uluslararası müzakerelerin kaderini belirlemektedir. Politik öncelikler, endüstriyel yapılar ve ulusal çıkarlar bu çatışmaların merkezinde yer alarak kapsamlı bir uluslararası iklim anlaşmasına ulaşmayı engellemektedir. ABD ve Çin'in gelişmişlik seviyelerine uygun sorumlulukları üstlenmeleri beklenirken, ulusal iklim politikaları bu iki ülkenin gerekli sorumluluğu almakta isteksiz olduğunu göstermektedir. İklim diplomasisi süreçleri her iki ülke için de iyi başlamamış ve yaşanan duraksamalar uluslararası müzakerelere yansımıştır. ABD, Kyoto Protokolü'nden iç siyasetteki partizan ayrılıklar nedeniyle çekilmiş ve sonraki iklim stratejileri iktidara gelen yönetimin parti ideolojisine göre şekillenmeye devam etmiştir. Çin ise iklim stratejilerini başlangıçta göz ardı etmiş, konuyu meteoroloji kurumuna devretmiş ve ancak sorunun ciddiyeti arttıkça kurumsal reformlara gitmiştir. Çin ve ABD'nin karbon emisyonları konusunda yasal yükümlülükler oluşturmadaki liderlik eksikliği, daha geniş perspektifte uluslararası toplumu etkilemiştir.

Bu iki büyük gücün stratejik yaklaşımları, diğer devletler için model oluşturabilir ve küresel ölçekte bir katalizör etkisi yaratabilir. Ancak stratejik güvensizlik ve ikili farklılıklar uzlaşmayı zorlaştırmaktadır. Ulusal çıkarlar, endüstriyel yapılar ve siyasi öncelikleri arasındaki farklılıklar, ABD ve Çin arasındaki güvensizlik, müzakere süreçlerinde yeni çatışma konuları doğurmaktadır. Bu dinamikler, iklim diplomasisinin seyirini olumsuz yönde etkilemeye devam etmektedir. Bu nedenle, ABD ve Çin'in ulusal iklim politikaları, uluslararası müzakerelerin siyasi açıdan bağlayıcı sonuçlar vermesini engellemektedir.

Anahtar Kelimeler: ABD, Çin, İklim Değişikliği, İklim Diplomasisi, Uluslararası Müzakereler

License

This work is licensed under
Creative Commons Attribution-
NonCommercial 4.0
International License International
License

^a atlan_hilal@hotmail.com

^{id} [0000-0003-0646-7800](https://orcid.org/0000-0003-0646-7800)

^b mevlut.akcapa@btu.edu.tr

^{id} [0000-0002-7123-3317](https://orcid.org/0000-0002-7123-3317)

How to Cite: Atlan H, Akçapa M (2024) International Reflections of National Policies in Combating Climate Change: A Comparative Analysis of Chinese and US Strategies, Journal of Economics and Administrative Sciences, 25(4): 669-681, DOI: [10.37880/cumuiibf.1511136](https://doi.org/10.37880/cumuiibf.1511136)

Giriş

İklim değişikliğinin giderek şiddetlenmesiyle birlikte devletler, önlem almak için uluslararası müzakereler düzenlemişlerdir. Ancak yıllardır süren bu görüşmelerden hâlâ başarılı bir siyasal sonuç elde edilememiştir. Müzakere süreçlerinde tarafların ulusal çıkarlarını mutlak surette öncelikle, somut ve bağlayıcı kararların alınmasını neredeyse imkânsız hale getirmiş ve iklim konusu siyasi bir çıkmaza girmiştir. Bu süreçler neticesinde iklim diplomasisi ortaya çıkmıştır. Küresel düzeyde ortak bir iklim anlaşmasına varılamaması, uluslararası toplumu oldukça zorlamaktadır. Ancak, uluslararası sistemin iki önemli aktörü olan Çin ve Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) iklim konusunda bazı müzakerelerde iş birliğine gitmeleri, önemli bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Anlamlı bir uluslararası iklim politikasının gerçekleştirilmesi için ABD ve Çin'in emisyonlarının uzun bir süre boyunca sürdürülebilir bir şekilde azaltılmasına ihtiyaç vardır (Paltsev et al., 2012: 446).

Bu devletler, dünyanın en çok emisyon üreten iki ülkesi ve en büyük iki ekonomisidir. İki ülkenin de iklim değişikliği konusunda duyarlılığı ve önlem alınması hususunda istekli oluşu, sadece ABD ve Çin'in değil, tüm dünya devletlerinin iklim değişikliği ile mücadelede daha etkili ve koordineli adımlar atmasına olanak sağlayacaktır. İklim diplomasisinde, iki rekabetçi gücün bir uzlaşma alanı oluşturma amacı ve çabası, konunun ciddiyeti bağlamında bir ölçüt olarak değerlendirilebilir.

İklim değişikliğiyle mücadelede 1997 Kyoto Protokolü ve 2015 Paris Anlaşması, müzakere sürecinin iki önemli çıktısı kabul edilmektedir. Bu zirveler iklim değişikliği sorununun yakın gelecekteki etkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Uluslararası müzakerelerde, özellikle Kyoto ve Paris görüşmelerinde, Çin ve ABD'nin izlediği stratejiler diğer devlet davranışlarının şekillenmesi açısından oldukça önemlidir. Ancak müzakere süreçlerinde Çin ve ABD'nin uluslararası tutumuna baktığımızda bazı konularda iş birliğine gidildiği bazı konularda ise anlaşmazlıklar yaşandığı görülmektedir. İş birliği; iklim duyarlılığı, mücadele ve önlem alma gerekliliği gibi konularda bilinçli ve olumlu bir şekilde yürütülmektedir. Politik anlaşmazlıklar ise, karbon azaltma sorumlulukları, endüstriyel gelişmişlik seviyesi gibi konulardan kaynaklanmaktadır. İklim konusunda uluslararası duyarlılık ve iyi niyetin artmasına rağmen, tarafların belirli konularda anlaşırken bazı konularda çatışmalar yaşamaları ortak bir anlaşma yapılmasını engellemektedir. Bu çatışmaların ulusal ve uluslararası boyutlarını anlamak, hâlâ ortak bir uluslararası anlaşmanın yapılamamasının arkasındaki nedenlerin de anlaşılmasında yardımcı olacaktır. Bu çerçevede, aktörlerin iletişim stratejileri, iklim değişikliği ile ilgili yaklaşımları, ulusal düzeyde alınan önlemler ve uluslararası alanda sunulan imajlar gibi değişkenler incelenmelidir. Bu çalışma iki büyük gücün iklim politikalarının uluslararası ortak bir iklim anlaşması yapılamamasında etkili olduğunu ve bu devletlerin uluslararası politikalarının, ulusal iklim stratejileri

tarafından desteklendiğini iddia etmektedir. Bu bağlamda, Çin-ABD arasındaki iletişim stratejileri incelenmektedir. Bu strateji iki taraf arasındaki görüşmelerde karşı tarafı ikna konusunda önemli bir parametredir ve uluslararası müzakerelerin kaderini belirlemektedir.

Makalenin ilk bölümünde, iklim diplomasisinin oluşumu ve gelişimi ele alınmaktadır. Bu bölümde uluslararası müzakerelerin kronolojisi oluşturulmakta ve en önemli iki zirve olan Kyoto ve Paris zirveleri ve bu anlaşmaların çıktılarını aktarılmaktadır. İkinci bölümde, Çin ve ABD'nin ulusal ve uluslararası etkileri uluslararası müzakereler bağlamında incelenmektedir. Üçüncü bölümde ise, Çin ve ABD'nin iletişim stratejileri analiz edilerek, iklim diplomasisindeki çatışma ve uzlaşma konuları değerlendirilmektedir. Ayrıca, yakın tarihte taraflar arasında gerçekleşen iki önemli görüşmenin sonuçları sunulmaktadır. Sonuç bölümünde, iki ülkenin uluslararası iklim müzakerelerindeki önemi özetlenmekte ve bu ülkelerin uluslararası müzakere süreçlerini nasıl etkiledikleri vurgulanmaktadır.

İklim Diplomasisi: Uluslararası Müzakerelerde Diplomatik Çabalar

İklim diplomasisi, günümüzde uluslararası ilişkiler disiplini de yakından ilgilendiren bir konu haline gelmiştir. Bu alandaki çalışmalar, iklim değişikliği ile mücadelede uluslararası iş birliğinin önemini vurgulamaktadır. İklim değişikliği, sadece tek bir ülkenin sorunu olmaktan çıkmış, artık küresel boyutta ekonomik, sosyal ve çevresel etkilere sahip bir mesele haline gelmiştir. Bu nedenle, uluslararası iş birliği ve ortak çözümler bulma ihtiyacı kaçınılmaz hale gelmiştir.

İklim diplomasisinin temel işlevlerinden biri, uluslararası sistemdeki ortak iklim hedeflerinin belirlenmesine yardımcı olmaktır. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC) ve Taraflar Konferansı (COP) gibi çok taraflı forumlar aracılığıyla, devletler, sera gazı emisyonlarını azaltma hedefleri, düşük karbonlu ekonomilere geçiş ve iklim etkilerine dayanıklılığı artırma gibi konularda anlaşmalar yapmak ve hedefler koymak için bir araya gelmektedirler. İklim diplomasisi devletlerin, çıkarlarını ve hedeflerini dikkate alarak sera gazı emisyonlarının azaltılması, iklim uyumunu artırma ve iklim finansmanı gibi konularda iş birliği yapmalarını teşvik etmektedir.

Dimitrov'a göre, iklim diplomasisi mevcut uluslararası çevre politikalarının, iklim değişikliği hakkındaki bilimsel bulguların ve çevre hareketlerinin etkisiyle şekillenmiştir. İklim değişikliği hakkındaki bilimsel araştırmalar ve bulgular, uluslararası toplumun dikkatini çekmiş ve iklim değişikliği ile mücadele konusunda harekete geçilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Böylece bu bilimsel kanıtlar, iklim diplomasisinin temelini oluşturmuş ve uluslararası toplumun iklim değişikliği konusunda harekete geçmesine yol açmıştır. Aynı zamanda çevre hareketlerinin artan etkisi, iklim değişikliği konusunun uluslararası gündemde daha fazla yer almasına ve politika yapımcıların dikkatini çekmesine yardımcı olmuştur. Çevre aktivistlerinin ve sivil toplum örgütlerinin iklim değişikliği konusundaki

bilinçlendirme çalışmaları ve baskıları, iklim diplomasisinin oluşumunda kayda değer bir rol oynamıştır. Süreç içinde doğal olarak oluşan uluslararası çevre politikalarının gelişimi, iklim diplomasisinin oluşumunda belirleyici bir faktör olmuştur. Özellikle, çevre konularına odaklanan uluslararası kuruluşlar ve çevre ile ilgili uluslararası anlaşmalar, iklim değişikliği konusunda uluslararası iş birliğinin önünü açmıştır (2015: 101). Bu bağlamda; iklim değişikliği konusundaki bilimsel, politik ve toplumsal baskılar, uluslararası toplumu iklim diplomasisine yönlendiren anahtar faktörler olmuşlardır. Böylece iklim diplomasisi, uluslararası sistemde devletlerin iklim değişikliğiyle mücadelede iş birliği yapmalarını teşvik eden bir süreç olmuştur.

İklim diplomasisinin ortaya çıkışı, devletlerin ve uluslararası kuruluşların çevresel sorunlara karşı koymak için bir araya gelmeleriyle başlamıştır. İklim diplomasisinin önemi ise, iklim değişikliği kaygısının (Tam et al., 2023) sadece bir çevre sorunu olmaktan çıkıp, ekonomik, sosyal ve güvenlikle ilgili küresel bir mesele haline gelmesiyle artmıştır. Bu hususta iklim diplomasisi sürdürülebilir kalkınma, enerji güvenliği ve uluslararası barış ve istikrar için hayati öneme sahiptir.

İklim diplomasisi, sadece ülkeler arasında değil, aynı zamanda uluslararası kuruluşlar, sivil toplum örgütleri ve özel sektör arasında da gerçekleşmektedir. Bu alan, iklim değişikliğiyle mücadelede iş birliği ve koordinasyonun sağlanması için kritik bir platformdur. İklim diplomasisi, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için küresel iş birliğinin temelini oluşturmakta ve gelecek nesillere sağlıklı bir gezegen bırakmayı amaçlamaktadır (Samsun, 2021: 16). Bu nedenle, iklim diplomasisi, uluslararası ilişkilerin bir konusu olmaktadır ve küresel iklim politikalarının başarısı için önemli bir meseledir. Ülkeler, bu alanda iş birliği yaparak, iklim değişikliğiyle mücadelede daha etkili ve adil çözümler üretebilirler. Ayrıca, iklim diplomasisi, ülkeler arasındaki ilişkileri güçlendirmek ve küresel zorluklara karşı ortak çözümler üretmek için bir platform sunmaktadır.

İklim değişikliği ile mücadelede, küresel iş birliği ve koordinasyon oldukça önemlidir. Birleşmiş Milletler (BM), iklim değişikliğiyle mücadelede küresel çabaların koordinasyonunda merkezi bir rol oynamaktadır. UNFCCC, 1992 Rio de Janeiro'da düzenlenen BM Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda imzalanmış ve bu durum, uluslararası alanda atılan ilk ve en önemli adımlardan biri olarak kabul edilmiştir (7. United Nations Framework Convention on Climate Change, 1994). 198 taraf ülkeyle beraber kabul edilen UNFCCC'nde iklim değişikliğine karşı gösterilen tepkiler neredeyse evrensel kabul edilmiştir (Tatar, 2018: 3394). BM, ayrıca her yıl düzenlenen Taraflar Konferansı (COP) ile iklim değişikliği konusunda devletler arası müzakerelerin yapılmasına olanak tanımaktadır. Avrupa Birliği 2050 yılına kadar dünyadaki ilk iklim-nötr Birlik olmayı hedefleyen Yeşil Mutabakatı sunmuştur (Samsun, 2021: 12). Avrupa Birliği, Yeşil Mutabakat ile karbonsuz bir ekonomiye geçişi hedeflerken, diğer ülkelerin de sürdürülebilir kalkınmaya katılımını teşvik etmektedir.

Çin ve ABD'nin iklim diplomasisi, bu iki büyük gücün sera gazı emisyonlarını azaltma ve yenilenebilir enerji kaynaklarına geçiş konusunda ciddi adımlar atması gerektiği gerçeğiyle şekillenmiştir (Wang et al., 2018: 191). Her iki ülke de dünya genelindeki karbon emisyonlarının büyük bir kısmından sorumludur ve bu nedenle iklim değişikliğiyle mücadelede kilit rol oynamaktadırlar.

ABD'nin iklim diplomasisi, uluslararası ilişkilerde hayati bir yer tutmaktadır. Özellikle Joseph R. Biden yönetiminin, Donald John Trump'ın çekildiği Paris İklim Anlaşması'na geri dönmesi ve Avrupa Birliği'nin Yeşil Mutabakatı ile benzer hedefler belirlemesi, bu alandaki iş birliğinin artmasına işaret etmektedir. İklim değişikliğiyle mücadele, ABD ve diğer ülkelerin dış politikalarında giderek daha merkezi bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, ABD'nin iklim diplomasisi, sürdürülebilir kalkınma ve karbonsuz bir ekonomiye geçiş için küresel çabaları desteklemekte ve uluslararası iş birliğini teşvik etmektedir (Samsun, 2021: 12). ABD'nin bu adımı, uluslararası alanda iklim diplomasisine olan bağlılığını yeniden teyit etmiştir. ABD, ayrıca Çin'le birlikte iklim değişikliğine karşı daha fazla mücadele etme ihtiyacına vurgu yapan ortak bir açıklamaya imza atmıştır. Açıklamada, iki taraf da iklim krizinin giderek şiddetlendiğini ve tüm dünya devletlerini etkisi altında bıraktığını kabul etmektedir. Bu süreçte taraflar iklim değişikliğiyle mücadeleye olan bağlılıklarını yenilemiş; UNFCCC ve Paris Anlaşmasının etkili bir şekilde uygulanmasına yönelik taahhütlerde bulunmuşlardır. İki ülke, Paris Anlaşması'nın 2. Maddesi doğrultusunda, küresel sıcaklık artışını 2°C'nin altında tutmak ve 1.5°C hedefini gerçekleştirmek için farklı ulusal koşulları göz önünde bulundurarak, ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar çerçevesinde iş birliği yapmaya devam edeceklerini belirtmişlerdir. (Sunnylands Statement on Enhancing Cooperation to Address the Climate Crisis, 2023). Bu, iki ülkenin iklim diplomasisinde iş birliği yapmaya açık olduğunu göstermektedir.

Çin'in fosil yakıt kullanımıyla ilişkili emisyon artışı, son 30 yılda neredeyse 3 kat artarak küresel radyoaktif zorlamayı (Spracklen, 2016: 310) tetiklemiştir. Ülkenin hızla büyüyen ekonomisi düşünüldüğünde bu şaşırtıcı bir durum değildir ancak büyüyen iklim değişikliği kaygısı doğrultusunda hızlı ve kalıcı önlem alınması ciddi bir ihtiyaca dönüşmüştür. Bu bağlamda çözüm arayışına dahil olan Çin, 2060 yılına kadar karbon-nötr olmayı hedeflediğini açıklamış ve bu hedef doğrultusunda uluslararası iş birliğine açık olduğunu belirtmiştir (Xinhua, 2021). Çin'in bu taahhüdü, küresel iklim değişikliğiyle mücadelede önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir (Eren, 2023: 92). Çin ve ABD arasındaki iklim diplomasisi, iklim değişikliğiyle mücadelede bir iş birliği alanı olarak görülmekte ve bu alanda yeniden canlanma yaşanmaktadır.

ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken 26 Nisan 2024 tarihinde, Çin'e yaptığı resmi ziyarette iki ülkenin 5 madde üzerinde anlaşmaya vardığını bildirmiştir. Bu uzlaşma konuları arasında, iklim değişikliğiyle mücadelede iş birliğini güçlendirme maddesi yer almaktadır. Birçok konuda rekabet halindeki iki ülkenin bu görüşmelerde

özellikle iklim değişikliğine ilişkin mevzularda dostane bir tavır takınılması ihtiyacına dikkat çekilmektedir (MFA, 2024). İklim değişikliği, ABD ve Çin'in birlikte çalışma noktasında ortak irade sergileyebildiği az sayıdaki konulardan biridir. İki ülke arasındaki ilişkiler, ticaret uygulamaları, gümrük engelleri ve insan hakları gibi konular nedeniyle kötüleşmiş olsa da iklim değişikliği konusunda iş birliği yapma niyeti iki ülke arasında devam etmektedir. Bunun yanı sıra Çin Çevre Bakanı Huang Runqiu, ülkesinin iklim değişikliğiyle mücadelede ABD ile iş birliğini güçlendirmek istediğini belirtmiş, iklim iş birliğini geliştirmek amacıyla ABD'den gelen Kaliforniya Valisi Gavin Newsom ile bir araya gelmiştir (Gülten, 2023).

İklim Değişikliğini Önlemek için Yapılan Uluslararası Müzakerelerin Kronolojisi

Endüstriyel devrimle birlikte sanayileşme süreci hız kazanmış ve atmosfere salınan sera gazı miktarı artmıştır. Sera gazı emisyonlarının baskın olduğu antropojenik zorlamalar, 1960'lardan bu yana ortalama ve aşırı sıcaklıklarda meydana gelen artışların ana itici gücü olmuştur (Sun et al., 2022: 11). Bu sera gazları, atmosferdeki doğal dengeyi bozarak sera etkisi oluşturmakta ve dünya genelinde sıcaklık artışına yol açmaktadır (Şanlı vd., 2017: 201). Bu süreç, iklim sistemindeki karmaşık etkileşimleri tetiklemektedir ve ekosistemler, ekonomik faaliyetler ve sosyal yapılar dahil olmak üzere birçok alanda ciddi etkiler oluşturmaktadır. Dolayısıyla, uluslararası toplumun sera gazı emisyonlarını azaltma ve iklim değişikliğiyle mücadele etme konusunda iş birliği yapması kritik öneme sahiptir. Uluslararası toplum, küresel iklim değişikliğiyle mücadele etmek ve iklim sistemini korumak için ortak hareket etmeye yönelmiştir. Devletlerin bu girişimi 1970'ler itibarıyla başlamış ve 21. yüzyıla gelindiğinde oldukça hızlı bir şekilde devam etmiştir (Şanlı vd., 2017: 201-202). 1970'lerde gerçekleştirilen önlemler tanımlama ve bilgilendirme amacı taşıyan girişimler olmuştur. İklim anlaşmalarına temel olacak eylem planlarının hazırlanması 1990'lı yılları bulmaktadır. Süreç için yasal bir sorumluluk oluşturulması ise 2000'li yıllarda gerçekleşmiştir. Çizelge 1. iklim değişikliği sebebiyle yapılan toplantıları ve alınan kararları kronolojik olarak göstermektedir. Bu sayede günümüze kadar gerçekleştirilen tüm uluslararası müzakereler tek bir çizelgede toplanmıştır. Hâlâ ortak bir iklim anlaşmasının gerçekleştirilememesine rağmen istikrarlı bir şekilde yürütülmeye devam eden müzakereler, uluslararası toplumun iklim değişikliğine olan duyarlılığını ve kamuoyu baskısını ortaya koymaktadır.

Çizelge 1. de görüldüğü gibi 1975 yılında Dünya Meteoroloji Örgütü tarafından desteklenen ve Amerikalı bilim adamları tarafından hazırlanan "Birleşmiş Milletler Çevre Programı" çalışması, özellikle ozon tabakasındaki incelenin karbon salımından kaynaklandığına dair ilk tespitleri içermektedir. Küresel ısınmaya ilişkin ilk izlenimleri içeren çalışma, bilgilendirme niteliğinde olmuştur.

Küresel ısınma sorununu ele alan önemli bir diğer uluslararası girişim ise, 1979'daki Birinci Dünya İklim Konferansı'dır. 1990'lı yıllarda iklim diplomasisinde eylem planları oluşturulmaya başlanmış, 1997 Kyoto Protokolü'yle ise uluslararası müzakerelere yasal sorumluluk hedefleri konulmuştur.

Kyoto Protokolü'nün yürürlüğe girmesi 2005 yılında, Rusya'nın da taraf olmasıyla birlikte gerçekleşmiş ve yasal sorumlulukların uluslararası müzakerelerle etkinleşmesi de 2000'li yıllardan sonra gerçekleşmiştir (Türkeş vd., 2000: 86). Gelişmiş ülkelerin sera gazı salımlarını %5'in altında tutmayı amaçlayan Kyoto Protokolüne ABD taraf olmamış ancak metni imzalamıştır. Kyoto Protokolü'nün ilk dönemi 2012'de son bulmuştur (Şanlı vd., 2017: 203).

2013 yılında Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) tarafından hazırlanan Küresel Isınma 5. Değerlendirme Raporu (AR5); bölgesel olarak ısınmanın 4 °C'yi aşması durumunda, gıda güvenliğinin önemli ölçüde tehlikeye girebileceğini, bu durumun da tarımsal üretimde verimlilik kaybına ve gıda arzında ciddi sıkıntılara yol açabileceğini söyleyerek iklim değişikliğinin gıda güvenliği üzerindeki etkisine dikkat çekmektedir (Porter et al., 2014: 494). Sıcaklık artışıyla birlikte tarımsal üretimdeki zorluklar, artan nüfusun beslenme ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalabileceği anlamına gelmektedir. Bu da özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki gıda güvencesi sorunlarını derinleştirebilir. Raporun devamında gıda güvenliğinin yanı sıra iklim değişikliğinin deniz seviyesi ve deniz ekosistemi üzerindeki etkisine değinilmiştir. Deniz seviyesindeki yükselme, kıyı bölgelerinde yaşayan insanların evlerini ve tarım arazilerini kaybetmesine neden olabilir. Ayrıca, küçük adalar ve alçak bölgelerin sular altında kalmasıyla, bu bölgelerde yaşayan topluluklar için ciddi bir yerinden edilme riski oluşmuştur (Şanlı vd., 2017: 203). Dahası, bu durum artık risk olmaktan çıkmış ve dünya genelinde milyonlarca insanın gerçeği haline gelmiştir. Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC) tarafından hazırlanan "Ülke İçinde Yerinden Edilme Küresel Raporu" (2023) iklim değişikliği sonucu yaşanan yerinden edilmiş kişilerin resmi verilerini göstermektedir. Verilere göre 2023 sonu itibarıyla dünya çapında 75.9 milyon kişi ülke içinde yerinden edilmek zorunda kalmıştır. Raporda, yaklaşık 150 ülkede afet sebebiyle yerinden edilme yaşandığı belirtilmiştir. Rapor, küresel iklim değişikliğinin çok yönlü etkilerini vurgulamakta ve bu etkilerin insanların yaşamı üzerinde derin ve uzun vadeli sonuçlar doğurabileceğini göstermektedir. Aynı zamanda iklim değişikliği ve küresel ısınmanın yerinden edilme ve gıda güvensizliği ile ilişkisi de IDMC raporlarında görülmektedir (IDMC, 2023).

Uluslararası bir anlaşmanın olmaması, iklim risklerini kontrol etme ve sürdürülebilir bir gelecek için gerekli adımları atma konusunda büyük bir başarısızlık olarak kabul edilmektedir (Mabey vd., 2013: 68). Bu uluslararası müzakereler içinde önemli bir yere sahip olan 1997 Kyoto Protokolü ve 2015 Paris Anlaşması çalışmanın devamında detaylı olarak incelenmektedir. Bu iki zirve görüşmelerinde Çin ve ABD'nin tutumu, iki ülkenin ulusal iklim diplomasisi konusundaki ulusal görüşleri ve çizdikleri uluslararası imajları analiz edilmektedir.

Çizelge 1. İklim Değişikliğini Önlemeye İlişkin Uluslararası Girişimlerin Kronolojisi

Table 1. The Chronology of International Initiatives to Prevent Climate Change

1975	Birleşmiş Milletler Çevre Programı
1979	Dünya Birinci İklim Konferansı
1985-1987	Villach İklim Değişikliği Konferansları
1988	Toronto Değişen Atmosfer Konferansı
1988	Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli IPCC'nin kuruluşu
1988	(New-York) Birleşmiş Milletler Küresel İklimin Korunması Kararı
1989	(Nordwijk) Bakanlar Konferansı
1990	(Cenevre) Dünya İkinci İklim Konferansı
1991- 1992	BM Hükümetlerarası İklim değişikliği görüşmeleri
1992	(Rio de Janeiro) BM Çevre ve Kalkınma Konferansı
1992	(Rio de Janeiro) BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
1995	(Berlin) DÇS Berlin Buyruğu
1997	(Kyoto) İDÇS Kyoto Protokolü
1998	(Buenos Aires) İDÇS Buenos Aires Eylem Planı
2001	(Bonn) İDÇS Bonn Siyasi Uzlaşması
2001	(Marakeş) İDÇS Marakeş Uzlaşmaları
2005	(Montreal) İDÇS Montreal Konferansı Kararları
2005	(New York) İDÇS Kyoto Protokolü'nün yürürlüğe girişi
2007	(Bali) İDÇS Bali Eylem Planı/Yol Haritası
2008	(Bangkok) İDÇS Bangkok İklim Değişikliği Görüşmeleri
2009	(Kopenhag) İDÇS Kopenhag Uzlaşması
2010	(Cancun) İDÇS Cancun Uzlaşmaları
2011	(Durban) İDÇS Durban Uzlaşmaları
2012	(Doha) COP18, Kyoto Protokolü 2. yükümlülük döneminin 2020'ye kadar uzatılması
2013	(Varşova) COP19 Varşova İklim Değişikliği Uzlaşma Metni
2014	(Lima) COP20 Lima İklim Değişikliği Anlaşması
2015	(Fransa) COP21 Paris Anlaşması
2016	(Marakeş) COP22 Marakeş Eylem Bildirgesi
2017	(Bonn) COP23 Bonn İklim Değişikliği Konferansı Sonuçları
2018	(Katowice) COP24 Katowice İklim Değişikliği Anlaşması
2019	(Madrid) COP25
2021	(Glasgow) COP26 Glasgow İklim Anlaşması
2022	(Şarm el-Şeyh) COP27
2023	(Dubai) COP28

1997 Kyoto Protokolü

Kyoto Protokolü 1997 yılında kabul edilmiş ancak yürürlüğe girmesi, uzun süren bir onay prosedürü sonrası 2005 yılında gerçekleşmiştir. Protokolün temel hedefi atmosferdeki sera gazı (GHG) miktarını ve mevcut karbon emisyonunu azaltmaktır. UNFCCC'nin ek tabanlı yapısını sürdüren Protokol, sanayileşmiş ülkelerin atmosferdeki mevcut yüksek sera gazı emisyonlarının büyük kısmından sorumlu olduklarını kabul etmektedir ve sorumluluğu sanayileşmiş ülkelere yüklemektedir (Studyiq, 2024).

Protokol, sanayileşmiş ülkelerin, 1990 yılı seviyesinden GHG emisyonlarını %5.2 oranında azaltma taahhüdünü içermektedir (Hu & Monroy, 2012: 3243). Protokolün ilk uygulama dönemi 2008-2012 yıllarını kapsamaktaydı ve bu dönemin sonunda, gelişmiş ülkelerin emisyon azaltma taahhütleri sona ermiştir. Bu durum, Kyoto Protokolü'nün ikinci dönemi için farklı taraflar arasında yeni bir küresel emisyon azaltma düzenlemesinin acilen tartışılmasını ve belirlenmesini gerekli kılmıştır.

2009 yılında düzenlenen BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin 15. Taraflar Konferansı'nda (COP15) Kopenhag Mutabakatı kabul edilmiştir. İklim değişikliğiyle

mücadelede temel alınan GHG emisyonunun azaltılarak sıcaklık artışının mümkün olduğunca 2°C derece altında sınırlandırılması Mutabakat kapsamında yer almıştır. Aynı zamanda, Mutabakat ile birlikte iklim değişikliğine karşı savunmasız kalan devletlere gerekli desteği verebilmek amaçlanmıştır (Copenhagen Accord, 2009). Bu konferansta, Kyoto Protokolü'nün yasal bağlayıcılığı olan taahhütlerinin müzakerelerinin daha sonraki konferanslara ertelenmesine karar verilmiştir. 2011'de 17. Taraflar Konferansı'nda (COP17) Yeşil İklim Fonu gibi çeşitli konular tartışılmış ancak, Kyoto Protokolü'nün geleceği belirsizliğini korumuştur ve müzakerede detaylı bir taahhüt yapılmamıştır (Hu & Monroy, 2012: 3244). Toplantı sonrasında Kanada, Kyoto Protokolü'nden resmi olarak çekilmiş ve bu durum küresel iklim iş birliği açısından büyük bir gerileme olarak değerlendirilmiştir. Bu süreçte, en büyük sera gazı emisyonu yapan ülke olarak Çin, tartışmaların merkezinde yer almıştır. Çin'in enerji ve iklim politikaları, küresel iklim değişikliği konusunda büyük bir rol oynamakta ve diğer ülkelerin politikalarını ve küresel iklim müzakerelerini önemli ölçüde etkilemektedir.

ABD'nin, Clinton Yönetimi döneminde Kyoto Protokolü'nü yurtiçinde daha kabul edilebilir kılma çabası, gelişmekte olan ülkeleri emisyon hedeflerini kabul etme konusunda ikna etmeye yönelik önemli bir diplomatik girişimdir. Uluslararası iklim değişikliğiyle mücadele sürecinde Çin ve ABD, karbon salımları sebebiyle şiddetlenen iklim değişiminde uluslararası toplumun üzerinde yaratılan mağduriyeti gidermek adına üzerlerine düşen rolü, finans alanında karşılamaya giriştiler. ABD, ülkelerin emisyon azaltma izinlerini kârla satabileceklerini ve böylece ekonomik olarak kazançlı çıkacaklarını savunmuştur. Bu görüş, gelişmekte olan ülkelerin mali çıkarlarına hitap etmeyi amaçlayan pragmatik bir yaklaşım olmuştur. Ancak gelişmekte olan ülkeler, bu argümanları sürekli olarak reddetmiştir. Bu reddin ardında yatan iki neden vardır. İlk olarak, gelişmekte olan ülkeler, emisyon hedeflerinin başlangıçta kârlı görünse bile uzun vadede maliyetli olacağı endişesini taşımaktadır. Kısa vadede emisyon azaltma izinlerini satmaktan kâr elde edebilecek olsalar da, uzun vadede bu hedeflerin ekonomik büyümelerini sınırlayabileceğini ve gelişimlerini olumsuz etkileyebileceğini düşünmektedirler. İkinci olarak ise, bu ülkeler, tarihsel olarak iklim değişikliğine katkılarının sanayileşmiş ülkelere kıyasla çok daha az olduğunu ve bu nedenle sorumluluklarının da daha az olması gerektiğini savunmuştur. İklim değişikliğinden en çok sorumlu olan ülkeler, sanayileşmiş ve gelişmiş ülkelerdir. Bu ülkeler, gelişmekte olan ülkelerin emisyon hedeflerini kabul etmesinin adil olmadığını düşünmekteydiler. Ayrıca, gelişmiş ülkelerin tarihsel sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiğine inanmaktaydılar (Bodanski, 2010: 144).

Bu durum, iklim değişikliği müzakerelerinin ne kadar karmaşık ve çok katmanlı olduğunu bir kez daha göstermektedir. Farklı ülkeler, kendi tarihsel sorumluluklarını, ekonomik çıkarlarını ve adalet duygularını dikkate alarak pozisyon almaktalar (Bodanski, 2010: 144). Gelişmiş ülkeler genellikle teknik ve finansal kaynaklara daha fazla sahipken, gelişmekte olan ülkeler bu kaynaklardan yoksun olup, iklim değişikliğiyle mücadelede daha fazla yardıma ihtiyaç duymaktalar. Bu durum, küresel iş birliğinin zorluklarını ve ülkeler arasındaki güvenin önemini vurgulamaktadır.

2015 Paris Anlaşması ve Sonrası

Paris Anlaşması, küresel iklim değişikliğiyle mücadelede belirleyici bir dönüm noktası olarak öne çıkmakta ve birtakım bağlayıcı unsurlar içermektedir (Bodansky, 2016: 290). Anlaşmanın hukuki bağlayıcılığı, Kopenhag Mutabakatı'ndan farklı olarak, tarafların belirli yükümlülükleri yerine getirme zorunluluğunu taşıdığı anlamına gelmektedir. Ancak, birçok unsur bağlayıcı olmamakla birlikte, taraf devletlerin kendi belirledikleri Ulusal Katkı Beyanlarını (Nationally Determined Contributions-NDC) içermektedir (Milkoreit, 2019: 1019). Bu esneklik, anlaşmanın daha geniş bir kabul görmesini sağlamıştır.

Paris Anlaşması, Kyoto Protokolü'nün sadece gelişmiş ülkelere odaklanan yaklaşımının aksine, küresel bir kapsama sahiptir. Anlaşma hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeleri kapsayarak, dünya genelindeki

emisyonların %95 oranıyla büyük bir kısmını içermektedir (Bodansky, 2016: 291). 2016 yılında yürürlüğe giren Paris Anlaşması, 195 ülkenin taraf olmasıyla geniş bir uluslararası katılım elde etmiştir. Taraf ülkeler, ulusal katkı beyanlarını sunarak anlaşmanın küresel çapta kabul gördüğünü ve dünya genelindeki sera gazı emisyonlarının yaklaşık %95'ini temsil ettiğini ortaya koymuştur (The Paris Agreement, 2016).

Paris Anlaşması aynı zamanda, tüm ülkeler için aynı temel yükümlülükleri belirlemesi ve geniş bir destek tabanına sahip olması sebebiyle evrensel kabul edilmektedir. Bu yaklaşım, UNFCCC ve Kyoto Protokolü'nün statik, ekli farklılaştırma yaklaşımını terk ederek, ülkelerin değişen koşullarına ve kapasitelerine göre daha esnek ve kalibre edilmiş bir yapı sunmaktadır. Böylece ülkeler, değişen koşullarına göre katkılarını güncelleyebilmektedirler. Paris Anlaşması, uzun vadeli ve kalıcı bir yapı oluşturarak, Kopenhag Mutabakatı'ndan farklı bir yol izlemektedir. Bu yapı, her beş yılda bir tarafların kolektif ilerlemelerini değerlendireceği ve yeni beş yıllık dönemler için emisyon azaltım planları sunacağı düzenli ve tekrarlayan bir süreç içermektedir. Bu düzenli değerlendirme süreci, tarafların zamanla daha güçlü taahhütlerde bulunmalarını sağlamaktadır. Anlaşma, zamanla giderek daha güçlü eylemler beklentisi oluşturmakta ve geliştirilmiş bir şeffaflık ve hesap verebilirlik çerçevesi kurmaktadır (Bodansky, 2016: 291). Bu çerçeve, devletlerin ulusal katkı beyanlarını yerine getirme teşvikini artırmaktadır, çünkü bunu yapmazlarsa kamu baskısına maruz kalacaklardır.

Paris Anlaşması, esnek ve kapsayıcı yapısıyla iklim değişikliğiyle mücadelede önemli bir adım atmış olsa da nihai başarısı, ülkelerin taahhütlerini ne kadar ciddiye aldıkları ve uyguladıkları ile belirlenecektir. Anlaşmanın başarısı, ulusal katkı beyanlarının uygulanmasına ve gelecekteki müzakerelerde bu taahhütlerin güçlendirilmesine bağlıdır.

Paris Anlaşması'nın görece başarısı, yalnızca anlaşmanın kendisindeki maddelere değil, aynı zamanda birçok dış faktöre de bağlıdır. Bu dış faktörler arasında ABD'deki siyasi gelişmeler, Avrupa Birliği'ndeki iç karışıklıklar ve Çin'deki ekonomik dalgalanmalar öne çıkmaktadır. ABD'deki başkanlık seçimleri, ülkenin iklim politikalarına olan bağlılığını önemli ölçüde etkileyebilir. Benzer şekilde, Avrupa Birliği'ndeki siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklar, üye devletlerin iklim taahhütlerini yerine getirme kapasitesini zayıflatabilir. Çin'in ekonomik durumu ise, dünyanın en büyük emisyon üreticilerinden biri olarak, küresel iklim değişikliğiyle mücadelede kritik bir rol oynamaktadır (Bodansky, 2016: 318). Paris Anlaşması'nın nihai başarısı, bu dış faktörlerin ötesinde, aktörlerin ulusal dinamiklerine ve teknolojik yeniliklerine de bağlıdır. İç politikadaki değişimler, devletlerin iklim hedeflerine olan bağlılıklarını ve uygulama stratejilerini doğrudan etkileyebilirken, teknolojik ilerlemeler ise düşük karbonlu ekonomilere geçişi hızlandırabilir. Dolayısıyla, Paris Anlaşması'nın etkinliği, sadece uluslararası diplomasiye değil, aynı zamanda ulusal düzeydeki politika ve teknoloji gelişmelerine de sıkı sıkıya bağlıdır.

Çin ve ABD'nin İklim Politikaları

Küresel ısınmayı 2°C'nin altında tutmak günümüzde son derece zor bir hedef haline gelmiştir. Bu sınır, iklim değişikliğinin yıkıcı etkilerinin önüne geçmek amacıyla belirlenmiş ve uluslararası müzakereler sırasında Kopenhag Mutabakatına dahil edilmiştir. Ancak, mevcut sera gazı emisyonlarını azaltma taahhütlerine göre, 2100 yılına kadar sıcaklık artışlarının 2.9°C ile 4.4°C arasında olması öngörülmektedir. 2°C hedefini yakalamak için küresel emisyonların acilen azaltılması ve her yıl %4 oranında düşürülmesi gerekmektedir (Climate Action Tracker). Aksi takdirde, olası bir gecikme durumunda daha kapsamlı ve etkili önlemler alınması gerekecektir. Sanayileşmiş ülkeler, sera gazı emisyonlarının büyük bir kısmından sorumlu olsa da en yoksul ülkeler bile karbon yoğunluklarını azaltmayı göz önünde bulundurmalıdır. Bu bağlamda, uluslararası müzakere süreçlerinde, en büyük emisyonu sahip iki devlet olan Çin ve ABD'nin tutumuna bağlı olarak mücadele stratejileri belirlenmektedir. Bu devletlerin iklim politikalarına yönelik uluslararası tutumları müzakere süreçlerinin çıktılarını ve dolayısıyla diğer devletlerin davranışlarını etkilemektedir. Devletlerin ulusal çıkarları nedeniyle oluşan sert tutumları, müzakerelerdeki algıları ve tarafların tavırlarını etkilemektedir. Ancak, iklim diplomasisine yönelik gecikmeler göz önüne alındığında, emisyon azaltımı ne kadar önemli olursa olsun, önümüzdeki birkaç on yıl içinde iklim değişikliğini tamamen durdurmak mümkün olmayacaktır. Kısa vadede deniz seviyelerinin yükselmesi, sıcak hava dalgaları, artan yağış yoğunluğu, azalan su kaynakları ve düşen tarımsal verimlilik gibi etkilerle karşılaşılacağı ön görülmektedir (Mitchell, 2010: 2). Bu nedenle, emisyonları düşük tutarak gelişmekte olan ülkelerin, bu değişikliğine uyum sağlama kapasitesini artırmaları gerekmektedir. Çin ve ABD gibi büyük ekonomilerin bu alandaki rolü, iklim değişikliğiyle mücadelede küresel çapta hayati bir etkiye sahiptir. Bu iki büyük güç uluslararası sistemi etkilemekte kilit bir rol üstlenmelerine rağmen iklim politikalarındaki ulusal bakış açıları iç siyasette bir dönüşüm içindedir. Çin ve ABD'nin ulusal iklim politikalarındaki değişiklikleri, bu devletlerin uluslararası iklim müzakerelerindeki tutumlarını etkilemektedir. Bu etki ise iklim değişikliğinin önlenmesinin önündeki engelleri şekillendirmektedir. Dolayısıyla, uluslararası müzakereleri anlamlandırabilmek için Çin ve ABD'nin ulusal iklim stratejilerini incelemek önemlidir. Aşağıda iki devletin iklim diplomasisindeki gelişimi ayrı ayrı analiz edilmiştir.

Çin'in İklim Politikası

Çin, iklim politika yapısını sonradan siyasallaştırmıştır. London School of Economics'te yer alan "The Governance of Climate Change in China (2011)" çalışmasında Çin iklim diplomasisinde yaşanan kurumsal evrim anlatılmaktadır. Başlangıçta devletin iklim değişikliğine bakışı, görece daha zayıf kurumlardan daha etkili siyasi toplantı ve karar alma organlarına doğru bir evrim geçirmiştir. Bu evrim, Çin'in farklı yönetim düzeylerinde gerçekleşmiştir ve politika yapım sürecinde birtakım değişikliklere yol açmıştır. İklim

politikası oluşturma süreci önceleri, Ulusal İklim Değişikliği Koordinasyon Liderlik Alt Grubu'nun (National Climate Change Coordinating Leading Small Group-NCCCLSG) kurulmasıyla birlikte, iklim politikasının koordinasyonu Ulusal Meteoroloji İdaresi (State Meteorological Administration-SMA) altında yürütülmekteydi (Akt.; Mabey vd., 2013; 45). SMA kurumunda yürütülürken iklim politikalarının karmaşıklığı ve önemi arttıkça, zamanla daha etkili kurumlar ve organlar devreye girmiştir. Ulusal Kalkınma ve Reform Komisyonu (National Development and Reform Commission-NDRC) gibi güçlü kurumlar, iklim ve enerji politikası oluşturma sürecinde belirleyici bir rol oynamaya başlamıştır. 1998'de iklim politikalarının NDRC'ye devredilmesi politikaların siyasallaştırılmasında önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu kurumlar, ekonomik ve sosyal kalkınma politikalarının merkezi belirleyicileri olarak, iklim politikasının da yönlendirilmesinde etkin bir şekilde yer almışlardır. Ayrıca, Ulusal İklim Değişikliği Üst Komitesi (NLCCC) gibi organlar, iklim politikasının koordinasyonunu sağlamak ve ulusal düzeyde önemli kararlar almak için kurulmuştur. Bu bağlamda konunun daha yetkili birimler tarafından ele alınması ülkede, siyasi toplantılar ve karar alma organları, politika yapım sürecinde giderek daha etkili hale gelmiştir (Akt.; Mabey vd., 2013; 45). Aynı zamanda ekonomik ve sosyal kalkınma ile iklim değişikliği arasındaki bağlantıların güçlendirilmesi, iklim politikasının daha geniş bir perspektifle ele alınmasını sağlamıştır. Bu da Çin'in iklim değişikliğiyle mücadelesinde daha etkili ve kapsamlı bir yaklaşım benimsemesine yardımcı olmuştur.

Ulusal İklim Değişikliği Koordinasyon Komitesi'nin (NCCCC) kurulması, ülkede iklim politikasının öneminin arttığını ve merkezi hükümetin bu konudaki rolünün güçlendiğini göstermektedir. Bu bağlamda, Çin'in Kyoto Protokolü'nü onaylamasının ardından yaşanan gelişmeler, ülkenin iklim politikasındaki evrimini yansıtmaktadır. NCCCC, iklim politikasını koordine edebilmek ve ulusal düzeyde kararlar alabilmek için kurulmuştur. Böylelikle, iklim değişikliğiyle mücadele konusunun, Çin'in merkezi hükümeti tarafından daha ciddi bir şekilde ele alındığını ve bu alandaki politika yapım sürecinin daha merkezi bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Ardından, Ulusal İklim Değişikliği Üst Komitesinin kurulması, iklim politikasının merkezi hükümetteki önemini daha da arttırmıştır. NLCCC, iklim değişikliği konusunda önemli kararlar almak ve koordinasyon sağlamakla görevlidir. Bu da iklim politikasının merkezi hükümetin en üst düzeyinde ele alındığını ve politika yapım sürecinin bu organlar aracılığıyla yönlendirildiğini göstermektedir (Akt.; Mabey vd., 2013; 45).

Çin'in iklim politikası yapısı giderek karmaşık bir hale gelmiş ve bu, politika yapım sürecindeki kurumsal aktörler arasındaki dinamik ilişkilerin karmaşıklığını da yansıtmaktadır. Özellikle, güçlü kurumlar ve siyasi organlar arasındaki etkileşimlerin önemi giderek artmaktadır. Bununla birlikte, yerel hükümetlere yapılan baskılar ve ulusal düzeyde iklim değişikliğiyle ilgili yasaların geliştirilmesi gibi faktörler, Çin'in iklim politikası ve mücadelesi açısından önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca, ulusal düzeyde iklim değişikliğiyle ilgili

yasaların oluşturulması, ülkenin uzun vadeli hedeflerine ulaşmak için gerekli olan çerçevenin sağlanmasına yardımcı olabilmektedir. Bu yasalar, emisyon azaltımı, yenilenebilir enerji teşvikleri ve çevresel koruma gibi alanlarda politika ve uygulama süreçlerini yönlendirebilmektedir (Akt.; Mabey vd., 2013; 45). Başka bir deyişle, Çin'in yasal bağlayıcılığı olan sera gazı azaltma taahhütlerine ilişkin kararını etkileyen birçok faktör vardır. Dolayısıyla, dünyanın en kalabalık ülkesi olan Çin'de, sera gazı emisyonlarını azaltmak için belirli engeller ve sınırlamalar bulunmaktadır. Ancak, Çin, iklim değişikliğini hafifletmek için büyük çaba göstermekte, düşük karbonlu kalkınmayı sağlamak amacıyla enerji ve iklim politikalarını oluşturmada ve reforme etmekte, ekonomik ve endüstriyel yapısını küresel duruma uyacak şekilde yenilemektedir. Küresel iklim değişikliğini önemli ölçüde hafifletmek için daha etkili bir küresel iş birliği ve ortak çalışma çerçevesi oluşturulması gereklidir. Bu çerçeve, Çin'in sera gazı emisyonlarını ve kirliliğini azaltmasına yardımcı olacak ve aynı zamanda Çin ve dünyanın sürdürülebilir kalkınmasını artıracaktır.

Çin'in iklim politikası hem kurumsal aktörler arasındaki ilişkileri hem de ulusal düzeylerdeki politika etkileşimlerini dikkate alarak değerlendirilmelidir. Bu faktörlerin bir araya gelmesi, Çin'in iklim değişikliğiyle mücadelesini daha etkili ve kapsamlı hale getirmektedir. Çin, önemli bir enerji tüketicisi ve ithalatçısı konumundadır ve bu durum, ülkenin enerji seçimleri ve politikalarının dünya genelinde giderek daha fazla etkisi olacağını göstermektedir (Cao & Bluth, 2013: 381). Dolayısıyla, Çin'in enerji stratejileri ve politikaları, uluslararası toplumun genel enerji politikaları ve çevresel hedeflerine yönelik bir kılavuz niteliği taşımaktadır.

Çin'in iklim politikalarının temeli, UNFCCC üzerine kuruludur. Sözleşme, uluslararası iklim değişikliğiyle mücadelede üç temel ilkeyi savunmaktadır: adalet, ortak ama farklılaştırılmış sorumluluklar ve sürdürülebilir kalkınma. Çin, bu ilkeleri benimseyerek, uluslararası alanda iklim değişikliğiyle mücadelede etkin bir rol oynamaya ve UNFCCC'ye uygun hareket etmeye odaklanmıştır. Çin, karbon emisyonlarının en büyük kaynağı olarak, gelişmiş ülkelerin öncelikle emisyonları azaltma adımları atması ve gelişmekte olan ülkelere finansal ve teknolojik destek sunması gerektiğini önererek uluslararası sorumluluğunu gerçekleştirmeye çalışmaktadır (Lianhe, 2015: 99). Bu bağlamda, Çin'in iklim politikaları, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında adaletli bir paylaşımı teşvik ederken, aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma hedeflerini de desteklemektedir. Bu politikalar Çin'in uluslararası alandaki iklim değişikliği çabalarına yapıcı bir şekilde katılmasını sağlamıştır.

Çin uluslararası iş birliği ve yönetimde lider bir rol üstlenmelidir. Asya Altyapı Yatırım Bankası, Dünya Bankası ve Asya Kalkınma Bankası gibi kuruluşlar aracılığıyla temiz enerji yatırımlarını teşvik etmelidir. Çin'in 14. Beş Yıllık Planı, enerji ve iklim konularında daha iddialı hedefler belirlemeli ve Çin'in diğer ülkelerle birlikte iklim değişikliğiyle mücadele, temiz teknoloji ve inovasyonun teşvik edilmesi, sürdürülebilir kalkınma ve karşılıklı fayda sağlayan iş birliklerinin oluşturulması konularında kararlı bir şekilde çalışacağını göstermelidir (Stern & Xie, 2023: 20).

Küresel zorluklar, özellikle COVID-19 salgınının yarattığı halk sağlığı krizi, iklim değişikliği, enerji ve gıda güvenliği gibi konular giderek daha karmaşık ve acil hale gelmektedir. Bu sorunlarla tek başına başa çıkabilen bir ülke yoktur; bu nedenle, tarihsel deneyimlerden ders çıkararak uluslararası iş birliğini güçlendirmek gerekmektedir. Bu bağlamda, İkinci Dünya Savaşı sonrası kurulan küresel düzenin ruhunu yansıtan yeni kurumlar geliştirilmelidir; bu, Birinci Dünya Savaşı sonrası yaşanan parçalanmış kalkınma dönemine geri dönmektense, daha dayanıklı bir dünya düzeni oluşturmayı hedeflemektedir. Çin, Birleşmiş Milletler, Dünya Sağlık Örgütü, G20 ve Dünya Ticaret Örgütü gibi uluslararası kuruluşlar aracılığıyla yeni çok taraflı iş birliği mekanizmaları ve uluslararası yönetim modelleri geliştirmek için diğer ülkelerle birlikte çalışmalıdır. Bu kuruluşlar, son birkaç on yılda küresel ekonomide önemli roller üstlenmiş olup, değişen dünya ekonomisine uyum sağlamak için bazı reform ve ayarlamalar gerektirmektedir. Özellikle iklim değişikliği gibi küresel sorunların çözümünde bu kuruluşların daha etkin bir şekilde çalışması gerekmektedir (Stern & Xie, 2023: 19). Pandemi sonrası ekonomik toparlanma, Çin tarafından iklim değişikliğiyle mücadele ile entegre edilmekte ve bu bağlamda uluslararası iş birliğinin önemi artmaktadır. Çin Covid-19 salgını dönemini, yüksek kaliteli büyüme ve yeşil endüstrilere yapılan yatırımların artırılmasına dikkat çekerek verimli bir şekilde kullanmıştır.

Çin'in enerji talebi ve karbon emisyonlarıyla mücadelede stratejik bir yaklaşım benimsemesi gerekmektedir. Enerji verimliliği politikalarının güçlendirilmesi, yenilenebilir enerji kaynaklarının kapasitesinin artırılması ve yapısal değişikliklerin yapılması, Çin'in daha düşük karbonlu bir kalkınma yolu izlemesine katkı sağlayabilir. Mevcut politikalar ve planlar göz önüne alındığında, 2050'ye kadar önemli CO2 azaltımlarının mümkün olduğu açıklanmaktadır (Zhou, et al., 2011: 66). Dolayısıyla, enerji verimliliğinin artırılması ve karbonsuz enerji kaynaklarının kullanımının artırılması kritik önem taşımaktadır. Sonuç olarak, Çin'in enerji politikası hem ulusal hem de uluslararası düzeyde geniş kapsamlı etkilere sahiptir ve iklim diplomasisi ulusal güvenlik ile yakından ilişkilidir (Cao & Bluth, 2013: 382).

ABD'nin İklim Politikası

Küresel iklim değişikliği analizlerinde ABD başta olmak üzere gelişmiş ülkeler genellikle iklim konusunda düşük hassasiyetle ilişkilendirilmiştir; çünkü bu ülkelerin iklim değişikliğine yanıt verme kapasiteleri yüksektir. Bu nedenle ABD, çeşitli iklim değişikliği etkilerine karşı önlem alma, uyum sağlama ve zararları azaltma konusunda daha fazla kaynak ve teknolojiye sahip olduğu için daha donanımlıdır ve uluslararası alanda takındığı tutum diğer devletlere örnek teşkil etmektedir. Ancak ABD'nin de Çin gibi uluslararası iklim politikaları iç siyasetlerinden etkilenmektedir.

ABD'deki iklim politika yapısı, ülkenin içindeki partizan ayrılıklardan etkilenmektedir. ABD'nin yakın siyasi tarihine bakıldığında ise iklim politikalarına ilişkin stratejilerin

hükümet geçişlerinin bir sonucu olarak istikrar ve süreklilikten yoksun kaldığı görülmektedir. Demokrat Parti'nin uzun zamandır öne sürdüğü ana politika önerilerinden birisi, çevrenin korunması ve iklim değişikliğiyle etkin bir şekilde mücadele edilmesi üzerinedir (Bodansky, 2016: 289). Ancak Cumhuriyetçi Parti'nin çevre ve iklim konularına odaklanmadığı görülmektedir. Cumhuriyetçilerin büyük bir çoğunluğu, küresel ısınmanın henüz olumsuz etkilere yol açmadığına inanmamakta ve hatta iklim değişikliğinin gerçekliğini reddetmektedir (McCrih & Dunlap, 2011: 170). Bu algıya dayanarak, Başkan George W. Bush'un yönetimi, göreve geldikten kısa bir süre sonra ABD'nin Kyoto Protokolü'nden çekilme kararını açıklamış ve bölgesel bir iklim sisteminin kurulmasını amaçlayarak yön değiştirmiştir. Bush yönetiminin iklim politikasının belirgin özelliklerinden biri, zorunlu iklim önlemlerine karşı çıkması olmuştur. İç politikada, Bush yönetimi iklim politikasını özel sektör arasında gönüllü emisyon azaltma anlaşmalarına odaklanarak şekillendirmeyi amaçlamış ve bu yaklaşım; zorunlu düzenlemelerin yerine, endüstrinin kendi inisiyatifiyle emisyon azaltma hedeflerine ulaşmasını teşvik etme amacıyla oluşturulmuştur (Lianhe, 2015: 97).

Uluslararası alanda ise, Bush yönetimi BM temelli iklim görüşmelerine katılırken daha yumuşak ve bağlayıcı olmayan bir tutum izlemeyi tercih etmiş, ABD'nin katı taahhütlerden kaçınarak esneklik arayışı içinde olduğunu yansıtmıştır (Lianhe, 2015: 97). Bu strateji, uluslararası topluluğun genel iklim politikaları konusundaki taahhütlerini hafifletmek ve ulusal çıkarları korumak amacıyla benimsenmiş bir hamle niteliğindedir. ABD'nin Kyoto Protokolü'ne yönelik ikircikli tutumunun bir diğer sebebi, ülkenin yasama, yürütme ve yargı organlarının protokol konusunda aynı fikri benimsenmemiş olmasıdır. Bu durum, ABD'de hükümetin farklı kolları arasındaki dinamiklerin, ülkenin uluslararası anlaşmalara yönelik tutumunu nasıl etkileyebileceğini ortaya koymaktadır. Clinton Yönetimi, Kyoto Protokolü'nde sanayileşmiş ülkeler için bağlayıcı emisyon hedeflerini destekleyen bir pozisyona sahiptir ancak, Senato bu anlaşmaya karşı çıkmış ve geliştirmekte olan ülkelere de taahhütler talep etmiştir (Bodanski, 2010: 113). Bu sebeple, ABD'nin uluslararası arenadaki resmi pozisyonunun belirlenmesinin karmaşıklığı, ülkenin ulusal iklim politikasını etkilerken, belirlenen politikalar aynı zamanda uluslararası iklim yaklaşımını da şekillendirmektedir. Yürütme organı (başkan ve yönetimi) anlaşmayı desteklerken, yasama organı (Senato) farklı görüşlere sahip olmuştur. Sonuç olarak, Başkan Clinton döneminde anlaşma imzalanmış fakat senatonun onaylamayacağı bilindiği için bunu, onay için senatoya sunmamıştır. Bu durum, ABD'nin ulusal çıkarlarının ve resmi pozisyonunun tek bir devlet organında değil, birden fazla organın etkileşimi sonucu şekillendiğini göstermektedir. Dolayısıyla, o dönemde ABD'nin Kyoto Protokolü'ne yönelik "resmi" pozisyonu belirsiz kalmıştır. Bir yandan yürütme organı Anlaşmayı desteklerken, diğer yandan yasama organı Anlaşmaya karşı çıkmıştır ve bu durum ABD'nin uluslararası anlaşmalara yönelik tutumunu belirlemede yaşanan iç dinamiklerin karmaşıklığını ve çok yönlülüğünü gözler önüne sermektedir (Bodanski, 2010: 114).

Obama'nın ABD Başkanı olarak görevine başlamasının ardından iklim politikaları yeniden şekillenmiştir. Obama, 2009'da Kopenhag'da ve 2015'te Paris'te taahhüt ve gözden geçirme sistemini savunarak, bu sistemi iki farklı iklim konferansında öne çıkarmıştır. Bu süre zarfında, ABD'nin müzakere hedefleri, federal politikaları ve Anlaşmanın temel unsurları büyük ölçüde değişmemiştir (Milkoreit, 2019: 1033). Ancak, Kopenhag Konferansı'nın başarısız olmasına rağmen Paris'teki nisbi başarının ardındaki nedenler, ABD iç politikası ve uluslararası dinamiklerin değişken etkileşimleriyle açıklanabilir. Kopenhag'da Obama, Avrupa Birliği ve geliştirmekte olan ülkelerin yasal bağlayıcılık taleplerini açıkça reddetmiş, bu da Kopenhag Mutabakatı'nın geniş çapta kabul görmemesine neden olmuştur. Paris'te ise, aynı sistemi savunurken daha başarılı olmuştur; çünkü ABD iç siyasi engelleri aşmak için Çin ile iklim konusunda iş birliğine gitmiştir. ABD'nin bu stratejisi, iklim müzakerelerinde uluslararası toplumla uyum sağlamasını sağlamıştır. Aynı dönemde, ABD'nin 2020'ye kadar sera gazı emisyonlarını 2005 seviyelerine göre %17 oranında azaltmayı hedeflediği 'Başkanın İklim Eylem Planı' adlı uygulama yürürlüğe girmiş ve Obama, iklim politikalarında yeni atılımlar gerçekleştirmiştir.

Yeni stratejiye göre, ABD dünyanın en büyük sera gazı emisyon kaynağı olarak, küresel iklim değişikliğiyle mücadelede liderlik rolü üstlenmeli, ilgili uluslararası mekanizmaları güçlendirmeli, ittifakları harekete geçirmeli ve ortaklıklar kurmalıdır. Obama yönetimi uluslararası alanda ise, iklim değişikliğinin etkilerini hafifletmek için düzenlemelere dayalı, sert hukuk yaklaşımı izlemiştir (Lianhe, 2015: 98). Böylece, hem iç hem de dış politika hedeflerini dengelemiş ve Paris Anlaşması'nın geniş kabul görmesini sağlamıştır. Bu başarı, Obama'nın yerel ve uluslararası müzakere stratejilerini ustalıklı entegre etmesiyle mümkün olmuştur. ABD'nin anayasal yapısına uygun yenilikçi bir hukuki çerçeve geliştirilmiş ve Amerikan müzakerecileri, Kongre'deki güçlü onay engelini aşmak için stratejik adımlar atmışlardır (Milkoreit, 2019: 1033). Bu süreçte, Obama'nın liderliği, iklim politikalarının küresel düzeyde şekillenmesinde kritik bir rol oynamıştır.

ABD'nin geniş coğrafi alanı da ekonomik faaliyetlerin iklim açısından daha uygun bölgelere taşınabileceği bir avantaj sağlar gibi görülmüştür. Bu bağlamda, ABD'nin büyük bir ülke olması belirli iklim değişikliği etkilerine karşı daha dayanıklı bölgelerin bulunabileceği ve ekonomik faaliyetlerin bu bölgelere kaydırılabileceği fikrini doğurmuştur. Bu durum, ABD'nin iklim değişikliğine karşı daha az hassas olarak görülmesine neden olmuştur. Ancak, son yıllarda ABD'yi vuran aşırı hava olayları, bu algıyı değiştirmiştir. Özellikle, 2012'deki aşırı hava olaylarının ABD ekonomisine önemli miktarda zarar verdiği ve halkın artık bu olayları iklim değişikliği ile ilişkilendirdiği ve gelecekte daha fazla beklediği belirtilmektedir (Mabey vd., 2013: 40). Bu nedenle, ABD'nin iklim değişikliği konusundaki algısı ve politikası da değişmektedir. ABD'nin iç politikasında yaşanan değişiklikler, iklim politikasına ilişkin uluslararası yaklaşımları da yeniden şekillendirmiştir. Bu değişikliklerde iç politikanın etkisinin yanı sıra, Çin'in küresel enerji alanındaki artan etkisi de ABD'nin politika değişikliklerinde etkili olmuştur (Çifçi, 2019).

İklim Politikası Çerçevesinde Çin ve ABD'nin Uzlaşma ve Çatışma Alanları

Çin ve ABD, son 30 yılda iklim değişikliği konusunda ortak çalışmalar yürüterek, küresel ısınmanın etkileriyle mücadelede önemli adımlar atmışlardır. Birçok alanda rakip olan iki büyük gücün iklim değişikliğiyle mücadele konusunda ortak hareket etmesi hem iklim krizine karşı ortak bir çözüm bulma konusunda hem de mevcut çatışma alanlarına rağmen ikili ilişkilerde ılımlı bir yaklaşmayı teşvik etmektedir.

UNFCCC altında kabul edilmiş bir ilke olan "Ortak Fakat Farklılaştırılmış Sorumluluklar ve Göreli Yeterlikler İlkesi (Common but Differentiated Responsibilities and Respective Capabilities/CBDR-RC)" çerçevesinde iki ülkenin iklim değişikliğine ilişkin anlaşmazlıkların yaşandığı görülmektedir. Bu ilkenin temelinde, iklim değişikliğine katkıda bulunan ve ondan etkilenen ülkelerin farklı ekonomik, teknolojik ve tarihsel koşullara sahip olması gerçeği yatmakta; ülkelerin iklim değişikliği ile mücadelede birlikte hareket etmeleri gerektiğini kabul ederken, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında farklı sorumluluklar olduğu vurgulanmaktadır. Bu hususta, Çin ve ABD gibi büyük ekonomiler iklim değişikliğiyle mücadelede ulusal kalkınma hedeflerini korurken, aynı zamanda küresel olarak ortak bir çaba içinde yer almayı taahhüt etmektedirler ancak sorumluluğun sadece gelişmiş ülkeler tarafından üstlenilmesinin adil olmayacağı konusunda anlaşmazlık yaşanmıştır. Geniş perspektifte Çin ve ABD, uluslararası mecrada iklim değişikliğiyle mücadele eden tüm ülkelerin çıkarlarını gözeterek, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmayı amaçlamaktadır. Buna rağmen ulusal çıkarlar, iç politikalar, uluslararası imaj gibi çeşitli parametreler ülkelerin ortak hareket etmesini engellemektedir.

Karbon azaltma sorumluluklarının farklı beklentileri ve uygulanamayan ilkeler arasındaki uyumsuzluk, ABD ve Çin arasındaki iklim değişikliğiyle ilgili iş birliğini istikrarsız hale getiren bir faktördür (Lu & Zhu, 2022: 1060). Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki iklim yönetimi sorumluluklarının dağıtım konusundaki anlaşmazlıklar, Kyoto Protokolü'nde belirtilen "Ortak Fakat Farklılaştırılmış Sorumluluk Prensipleri"nin etkisiz olduğunu göstermektedir. Gelişmiş ülkelerin kendi karbon emisyonlarını azaltmaktaki yetersizliği ve gelişmekte olan ülkelerin tarihi nedensel sorumluluklarını (Liu et al., 2024: 1808) göz ardı etmelerini açıkça ortaya koyan bu görüş adil olmama gerekçesiyle eleştirilmiştir.

Aynı zamanda, politik anlaşmazlıklar iş birliğini zorlaştırmaktadır. ABD'nin Çin'in iç meselelerine müdahalesi, özellikle Hong Kong, Doğu Türkistan, Tibet ve Sincan gibi konularda farklı bir yaklaşım benimsemesi, uluslararası arenada ciddi gerilimlere yol açmaktadır. Bu durumun bir sonucu olarak, Hong Kong'daki demokrasi taleplerine yönelik Çin hükümetinin sert müdahalesi, ABD'nin insan hakları ihlallerini eleştirmesiyle karşılanmış ve ABD tarafından Hong Kong'a yönelik yaptırımlar uygulanmıştır (Lu & Zhu, 2022: 1059). Tibet ve Sincan'daki etnik azınlıkların haklarının ihlal edildiğine dair raporlar,

ABD'nin Çin'i uluslararası alanda eleştirmesine neden olmuş ve bu da birçok alanda ilişkileri germiştir. Bu durum, ABD'nin insan hakları ve demokrasi gibi temel değerleri savunurken, Çin'in egemenlik ve iç işlerine karışmama ilkesine vurgu yapmasıyla bir çatışma yaratmaktadır. Her iki ülke arasındaki bu farklı yaklaşımlar, iklim değişikliği gibi küresel sorunlarda bile iş birliğini ve uzlaşmayı zorlaştırmaktadır. ABD ve Çin arasındaki iç politika ve insan hakları konularındaki farklılıklar, iş birliğini sınırlamakta ve rekabet ortamından doğan gerilimi tırmandırmaktadır.

Bir diğer çatışma sebebi, ABD'nin iç siyasi değişkenliklerinin taraflar arasındaki iş birliğini etkilemesidir. Özellikle, ABD'deki siyasi partiler arasındaki farklılıklar, iklim değişikliği konularında alınan politika kararlarını belirlemede etkilidir. Bu durum, Amerikan hükümetinin iklim politikalarında sürekli değişimlere ve belirsizliklere yol açan dengesiz iklim diplomasisi izlemesine ve Çin ile olan iş birliği statüsünün değişiminde etkilidir. Genel olarak, ABD ve Çin arasındaki iklim değişikliğiyle ilgili iş birliği, karbon azaltma sorumluluklarındaki uyumsuzluk, politik anlaşmazlıklar ve iç siyasi değişkenlikler gibi faktörler nedeniyle istikrarsızdır. Bu değişkenlerin yanı sıra ABD ve Çin arasındaki güvensizlik de iklim değişikliğiyle mücadelede bazı pürüzlere neden olmaktadır. Yasal taahhütlerin eşitliği ve emisyon hesaplama süreçlerinin şeffaflığı gibi bazı konularda uzlaşma sağlanamaması uluslararası sürecin gelişimini engellemektedir.

Tüm bu çatışma konularına ve iki ülke arasındaki doğal rekabet ortamına rağmen, taraflar iklim değişikliği konusunda diplomasi oluşturma çabası içindedirler. Emisyon azaltımı ve yenilenebilir enerjiye geçiş konularında uzlaşma arayışında olmaları ve bu konularda diplomatik girişimlerde bulunmaları iklim diplomasisi açısından oldukça olumlu bir gelişmedir. 26 Nisan 2024 tarihinde, Çin Devlet Başkanı Xi Jinping ve ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken arasında gerçekleştirilen görüşmede, iklim değişikliği konusundaki iletişim stratejileri açısından ılımlı bir diyalog yaşanmıştır. ABD-Çin arasındaki diplomatik ilişkilerin 45. yılının kutlandığı görüşmede, ikili ilişkilerin tarihinde birçok rekabet ortamının olduğundan ancak ilişkilerin artık daha ılımlı yürütülmesi gerektiği imasında bulunulmuştur. "Çin ve ABD rakip değil ortak olmalı..." (MFA, 2024). Görüşmeler sırasında ikili ilişkilerde beş ana prensibin önemine dikkat çekilmiştir. Bu prensipler; ortak bir anlayış geliştirmek, anlaşmazlıkları etkili ve birlikte yönetmek, karşılıklı fayda sağlayacak iş birliklerini teşvik etmek, büyük ülkeler olarak sorumlulukları paylaşmak ve halklar arasında daha fazla etkileşimi desteklemektir (MFA, 2024). Daha öncesinde ise, 45. yıl kutlamalarından 3 hafta kadar önce, Çin başkanı Xi Jinping ve ABD başkanı Joe Biden telefon görüşmesi gerçekleştirmiştir. Görüşme esnasında iklimle mücadelede iş birliği vurgulanmıştır (MFA, 2024). İklim değişikliğine ilişkin ortak hareket etme çabası iki ülkenin iklim diplomasisini geliştirmekte ve uluslararası kamuoyuna yapıcı bir tutum sergilemektedir.

Sonuç

Küresel çapta iklim değişikliğinin şiddetlenmesiyle birlikte devletler iklim müzakerelerine başlamış ve bu sayede önlem alınması için iklim diplomasisinin oluşmasını sağlamışlardır. Ancak on yıllardır süre gelen bu iklim müzakereleri ortak bir iklim anlaşmasının oluşturulması için yeterli olmamıştır. İklim değişikliğine sebep olan karbon emisyonunun sebebi devletlerin endüstriyel gelişmişliğiyle doğru orantı içindedir. Bu sebeple devlet menfaatleri, küreselleşme ve sanayileşme gibi etmenler karbon emisyonu üretimini engellemenin önüne geçmektedir. Müzakere süreçlerinde karar alımını etkileyen iki büyük güç ise en büyük iki sanayi ülkesi olan ABD ve Çin'dir. Bu iki büyük gücün uluslararası iklim politikaları onları izleyen yüzlerce devlet için de bir yol gösterici niteliğindedir.

Yakın tarihe kadar ABD, dünyanın en büyük enerji tüketicisi olarak öne çıkarken, Çin hızla artan karbon emisyonlarıyla bu alanda ABD'yi geride bırakmıştır. İklim değişikliği üzerindeki etkileri nedeniyle, bu iki ülkenin mücadele sorumlulukları da aynı oranda artmalıdır. İklim değişikliği ile mücadelede Çin-ABD stratejilerini ulusal ve uluslararası boyutta incelemek, iki açıdan önemlidir. Öncelikle, duyarlılık ve iş birliği çabaları, ulusal eylemlerin belirlenen sıcaklık hedefini gerçekleştirmeye yönelik olarak hayati öneme sahiptir. İki ülkenin aynı derecede önemli bir diğer sorumluluğu ise, sistem genelinde örnek teşkil etmeleridir (Hultman vd., 2023). Çin ve ABD'nin liderlik ettiği politikalar, diğer ülkeler için de bir model teşkil edebilir ve küresel ölçekte katalizör etkisi yaratabilir. Bu iki ülkenin tarihi rekabet alanlarından uzaklaşarak iklim değişikliğiyle mücadelede ortak bir adım atmaları, önemli bir kararlılık göstergesidir. Çin ve ABD'nin karbon emisyonlarını azaltma ve yenilenebilir enerjiye geçiş konusundaki liderlikleri, küresel iklim hedeflerine ulaşmada belirleyici olacaktır. Böylelikle, iki gücün iklim diplomasisindeki uzlaşma ve çatışma dinamikleri uluslararası müzakerelerin kaderini belirlemektedir. Yine de Çin ve ABD'nin ulusal iklim politikalarının oluşum sürecine bakıldığında, süreç içinde yaşanan kırılmalar uluslararası iklim boyutuna oldukça büyük darbeler vurmuştur. ABD'nin partizan siyasi bakışındaki ayrılıkların iklim meselesine etkisi Kyoto Protokolü'nün uzun bir süre boyunca, Biden yönetimine kadar, aksaklıklar yaşamasına neden olmuştur. Çin ulusal iklim politikalarının başlangıçta ciddi bir mesele olarak algılanmaması da oldukça büyük bir sorundur. İklim değişikliği ilk olarak meteoroloji kurumuna bırakılan bir mesele olmuş ve bu konuda uluslararası duyarlılığın gelişmesi oldukça geç tarihlere kalmıştır. Tıpkı ABD gibi Çin'de iklim değişikliğiyle mücadelede uluslararası sorumluluklarının ne denli büyük bir rol aldıklarının farkında olamamıştır. Sonuç olarak, iki büyük gücün ulusal iklim politikaları iklim müzakere sürecini etkilemiştir ve etkilemeye devam edecektir.

Çin-ABD iklim diplomasisi, çeşitli biçimlerde ve büyük oranda ilerleme kaydetmiş olsa da halen birçok zorluk ve engelle karşı karşıyadır. İki ülke arasında stratejik karşılıklı güven eksikliği ve uluslararası iklim görüşmelerindeki ikili farklılıklar, uzlaşmayı zorlaştırmaktadır. Müzakere süreçlerinde ortaya çıkan yeni çatışma konuları; tarafların ulusal menfaatleri, endüstriyel yapıları ve politik öncelikleri gibi alanlardaki farklılıklardan kaynaklanmaktadır (Lianhe, 2015: 105).

İklim değişikliği, günümüzde dünya genelinde politika yapımcılar için büyük ve karmaşık zorluklardan birini oluşturmaktadır. Küresel ısınmanın etkileri giderek daha belirgin hale gelirken, 2°C'nin altında tutulması gereken sıcaklık artışı hedefine ulaşmak her geçen gün daha da zorlaşmaktadır. Mevcut emisyon azaltma taahhütleri, bu hedefe ulaşmak için yeterli olmamaktadır. Uluslararası müzakerelerde yasal yükümlülük gerektiren siyasi çıktılar ortaya konulamıyor olması, gelecekteki iklim etkilerinin ciddiyeti konusunda endişe verici senaryolar ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, düşük emisyonlu tarımın yaklaşık 9 milyar insanı nasıl besleyebileceği, enerji yoksulluğunu nasıl azaltılabileceği gibi temel sorular ortaya çıkmaktadır. COVID-19 salgını, iklim değişikliği, enerji ve gıda güvenliği gibi son zamanlarda karşı karşıya kaldığımız küresel zorluklar, ülkelerin kendi içinde çözemeyeceği, sınır aşırı meselelerdir. Bu tür konuların uluslararası arenada devletlerin inisiyatifiyle, ortak bir çaba sonucu çözümlenmesi beklenmektedir. Bu nedenle, uluslararası iş birliği ve çok taraflı mekanizmalar kritik öneme sahiptir.

Extended Abstract

The US and China are the two most important actors that need to contribute to the fight against climate change. This is for two reasons: because for years the US has been the superpower and the largest emitter of carbon emissions, and in recent years China has developed rapidly as the fastest producer of greenhouse gases. Rapid industrialization, urbanization, and population growth in China have increased the demand for energy, which in turn has led to massive carbon emissions. Climate change resulting from these energy expenditures has been a global threat for decades. The fact that these two countries have two of the most advanced industries shows that they should be pioneers in this regard. At the same time, this industry is a major force that puts them in a position to have a voice in the transnational community. For this reason, the strategies followed by the two countries in climate negotiations have a profound impact on other states and international public opinion.

These two countries should be the pioneers in the realization of political agreements that include the necessary legal obligations to keep climate change at an avoidable level, but there have been setbacks in the negotiation processes in this regard. This is due to the inability of states to reduce carbon emissions to the required level due to their desire to protect their industrial structures, and the obligation to protect political priorities and national interests. At the same time, there is a lack of consensus on issues such as the reliability of transparent tracking of carbon emissions, common but differentiated responsibilities, and fairness. All these factors, as well as the historical animosity and rivalry between the US and China, are reflected in international negotiations. The study revealed another interesting variable. Despite these variables, a major reason for the failure to reach a common international agreement in the climate negotiations is that China and the United States can be traced back to errors and failures in their national climate strategies. Both countries failed to advance their national climate policies appropriately at the outset.

Political disagreements between the US and China affect climate negotiations. The realization by the US and China of their carbon reduction responsibilities is one of the factors complicating cooperation in the fight against climate change. Developed countries, especially the US, expect more carbon reduction commitments from developing countries, which is seen as unfair, especially for a large economy like China. At the same time, the historical enmity between China and the US affects the communication strategy between the parties. US criticism of the other side, especially when combined with pressure on human rights and democracy, strains bilateral relations and makes it difficult to achieve global cooperation on climate issues. In addition to international conflicts, China and the United States domestic political variables affect international negotiations. The contrasting views on climate change of party changes in US national politics affect the coherence of climate policies. This turbulent situation in US national climate strategies is also reflected in international climate negotiations. In the Kyoto Protocol negotiations, while the Clinton Administration supported an international agreement with binding emission targets only for industrialized countries, the Senate adopted a different position that called for commitments from developing countries, resulting in the reflection of the US national political conflict in international negotiations. Thus, the US 'position' or 'national interest' at the time cannot be clearly defined. The Clinton administration supported the outcome in Kyoto and signed the Protocol but did not submit it to the Senate for ratification, knowing that it would be rejected. The US ratified the Kyoto Protocol but withdrew. The Protocol commits industrialized countries to reduce their greenhouse gas emissions. Under Obama, the US joined the Paris Agreement, symbolizing a shift from the traditional system of commitments involving only developed countries to one in which all countries determine their national contributions. The US participation boosted the international effort to combat climate change. The Paris Agreement aimed to increase the effectiveness of the fight against climate change by providing flexibility to developed countries. During the Obama era, the US sought to show

international leadership on climate change and played a critical role in the success of the Paris Agreement after the rejection of the Copenhagen Accord. The negotiating strategy aimed to compromise with the international community and secure broad support, taking into account the domestic political circumstances of the US. As a result, changes in US domestic affairs have reshaped international climate policies. Joe Biden's re-participation in the Paris Agreement, which D. Trump ditched, is an indication that the international repercussions of the US domestic political turmoil will continue.

When the fight against climate change became a global issue, states adapted their domestic politics to this issue, while China left the authority to fight climate change to the national meteorological administration. In the national arena, the climate problem was left to the meteorological agency, and the Ministry of Foreign Affairs was excluded from the climate policy-making process. This made China's political dimension in international climate negotiations weak at the time. The late 1990s saw a major institutional reform on the climate issue. However, China's national climate strategy was subsequently politicized. The authority over the issue was initially vested in the country's meteorological agency. With the increase in international action to combat climate change, China has undergone institutional reform to transfer climate authority from weak institutions to stronger ones. With the formation of strong institutions such as the NDRC and NLCCC, the authority for climate policy-making was taken away from the National Meteorological Organization and given to these institutions. International negotiations were also affected by these setbacks, as it took a long time to take progressive steps in the fight against climate change.

China and the United States' lack of caution in their national climate strategies has profoundly affected international negotiations. The strategies of the parties in the Kyoto and Paris Agreements have been the clearest indicators of this situation. The international repercussions of the parties' national strategies will continue to affect the whole world thanks to the power they have in international public opinion.

Katkı Oranları ve Çıkar Çatışması / Contribution Rates and Conflicts of Interest

Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.	Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited
Yazar Katkıları	Çalışmanın Tasarlanması: HA (%60 – MA (%40) Veri Toplanması: HA(%60) – MA(%40) Veri Analizi: HA (%60) – MA(%40) Makalenin Yazımı: HA (%100) Makale Gönderimi ve Revizyonu: MA (%100)	Author Contributions	Research Design: HA (%60 – MA (%40) Data Collection: HA(%60) – MA(%40) Data Analysis: HA (%60) – MA(%40) Writing the Article: HA (%100) Article Submission and Revision: MA (%100)
Etik Bildirim Çıkar Çatışması	iibfdergi@cumhuriyet.edu.tr Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.	Complaints of Conflicts of Interest	iibfdergi@cumhuriyet.edu.tr The author(s) has no conflict of interest to declare.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.	Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.	Copyright License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0

Kaynakça

7. United Nations Framework Convention on Climate Change. (1994, Mart 21). United Nations Treaty Collection. <https://treaties.un.org/doc/Publication/MTDSG/Volume%20II/Chapter%20XXVII/XXVII-7.en.pdf>
- BBC Türkçe. (2011, Kasım 11). COP26 İklim Zirvesi: Çevre kuruluşları, ABD ve Çin'in 'iş birliği yapacağız' açıklamasına temkinli yaklaştı, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-59243316>.
- Bodanski, D. (2010). *The Art and Craft of International Environmental Law*. London: Harvard University Press.
- Bodansky, D. (2016). The Paris Climate Change Agreement: A New Hope? *The American Journal of International Law*, 288-319.
- Cao, W., & Bluth, C. (2013). Challenges and Countermeasures of China's Energy Security. *Energy Policy*, 381-388.
- Copenhagen Accord. (2009, Aralık 18). UNFCCC. <https://unfccc.int/resource/docs/2009/cop15/eng/l07.pdf>
- Climate Action Tracker. (2024, Haziran 5). Climate Action Tracker Update Ecofys, Climate Analytics and PIK, <https://climateactiontracker.org/>
- Cifçi, O. (2019). Çin'in Enerji Jeopolitiğinde Artan Rolü ve ABD'nin Enerji Politikasının Yeniden Şekillenmesi. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, 79-98.
- Dimitrov, R. S. (2015). *Climate diplomacy*. London: Edward Elgar Publishing. DOI: 10.4337/9781783470600.00018
- Eren, O. E. (2023). Çin-ABD Rekabetinde Gri Bölge: İklim Değişikliği Müzakereleri. *Sürdürülebilir Çevre Dergisi*, 85-98.
- Gülten, Z. T. (2023, Ekim 28). İklim Krizi Çerçevesinde ABD-Çin İlişkileri, ANKASAM. <https://www.ankasam.org/iklim-krizi-cercevesinde-abd-cin-iliskileri>.
- Hu, Y., & Monroy, C. R. (2012). Chinese Energy and Climate Policies After Durban: Save the Kyoto Protocol. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 3243-3250.
- Hultman, N., Cui, R., Zhu, M., & Lou, J. (2023, Kasım 15). Center for Global Sustainability, The new U.S.-China climate statement: Implications for domestic action and international response at COP28. <https://cgs.umd.edu/news/new-us-china-climate-statement-implications-domestic-action-and-international-response-cop28>
- İklim Değişikliği Bakanlığı. (1992). Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. <https://iklim.gov.tr/bm-iklim-degisikligi-cerceve-sozlesmesi-i-33>
- İklimhaber (2022, Ağustos 9). ABD-Çin Gerilimi İklim Krizi için Ne Anlama Geliyor? <https://www.iklimhaber.org/abd-cin-gerilimi-iklim-krizi-icin-ne-anlama-geliyor/>
- Lianhe, W. (2015). Sino-US Cooperation on Climate Change. *China International Studies*, 96-110.
- Liu, M., & Huang, J. (2024). Framing responsibilities for climate change in Chinese and American newspapers: A corpus-assisted discourse study. *Journalism*, 1792-1811.
- Lu, Z., & Zhu, Z. (2022, Ocak). The Complexity of US-China Relationship: Examination Through Their Cooperation on Climate Change. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 1058-1062. DOI: 10.2991/assehr.k.220110.199
- Mabey, N., Gallagher, L., & Born, C. (2013, Ekim). Understanding Climate Diplomacy. *E3G (Third Generation Environmentalism)*, 1-72.
- McCright, A. M., & Dunlap, R. E. (2011). The Politicization of Climate Change and Polarization in the American Public's Views of Global Warming, 2001-2010. *The Sociological Quarterly*, 155-194.
- MFA. (2024, Nisan 2). President Xi Jinping Speaks with U.S. President Joe Biden on the Phone. https://www.mfa.gov.cn/eng/zxxx_662805/202404/t20240403_11275451.html
- MFA. (2024, Nisan 26). President Xi Jinping Meets with U.S. Secretary of State Antony Blinken. Nisan 29, 2024 tarihinde Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. https://www.mfa.gov.cn/eng/zxxx_662805/202404/t20240426_11289925.html
- Milkoreit, M. (2019, Aralık). The Paris Agreement on Climate Change - Made in USA? *American Political Science Association*, 1019-1037. DOI:10.1017/S1537592719000951
- Mitchell, T. (2010, Kasım). Defining Climate Compatible Development. *Climate and Development Knowledge Network-CDKN*, 1-6. fpo
- Paltsev, S., Morris, J., Cai, Y., Karplus, V., & Jacoby, H. (2012). The Role of China in Mitigating Climate Change. *Energy Economics*, 444-450.
- Porter, J. R., Xie, L., Challinor, A. J., Cochrane, K., & Howden, S. M. (2014). *Food Security and Food Production Systems*. Cambridge University Press.
- Samsun, T. (2021). Avrupa Birliği'nin İklim Diplomasisi. *EURO Politika Dergisi*, 12-18.
- Spracklen, D. V. (2016). China's contribution to climate change. *Nature* 531, 310-311. <https://doi.org/10.1038/531310a>
- Studyiq. (2024, Mayıs 26). Kyoto protocol, objectives, history, principle and features. Study IQ: <https://www.studyiq.com/articles/kyoto-protocol/>
- Stern, N., & Xie, C. (2023). China's New Growth Story: Linking the 14th Five-Year Plan with the 2060 Carbon Neutrality Pledge. *Journal of Chinese Economic and Business Studies*, 5-25.
- Sun, Y., Zhang, X., Ding, Y., Chen, D., Qin, D., & Zhai, P. (2022). Understanding human influence on climate change in China. *National Science Review*, 1-16. <https://doi.org/10.1093/nsr/nwab113>
- Sunnylands Statement on Enhancing Cooperation to Address the Climate Crisis. (2023, Kasım 14). U.S. Department of State. <https://www.state.gov/sunnylands-statement-on-enhancing-cooperation-to-address-the-climate-crisis/>
- Şanlı, B., Bayraktar, S., & İncekara, B. (2017). Küresel İklim Değişikliğinin Etkileri ve Bu Etkileri Önlemeye Yönelik Uluslararası Girişimler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 201-212.
- Tam, K.-P., Chan, H.-W., & Clayton, S. (2023). Climate change anxiety in China, India, Japan, and the United States. *Journal of Environmental Psychology*, 1-14.
- Tatar, V. (2018). Sera Gazı Emisyonlarının İklim Değişikliği Üzerindeki Etkileri: Türkiye'deki Mevcut Durum Analizi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 3993-3999.
- The Paris Agreement. (2016). United Nations Climate Change. <https://treaties.un.org/doc/Publication/CN/2016/CN.735.2016-Eng.pdf>
- Türkeş, M., Sümer, U. M., & Çetiner, G. (2000). Kyoto Protokolü Esneklik Mekanizmaları. *Tesisat Dergisi*, 84-100.
- Wang, B., Wang, Q., Wei, Y.-M., & Li, Z.-P. (2018). Role of Renewable Energy in China's Energy Security and Climate Change Mitigation: An Index decomposition analysis. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 187-194.
- Xinhua. (2021, Mart 9). China's new five-year blueprint paves way for 2060 carbon-neutrality. The State Council The People's Republic of China. https://english.www.gov.cn/news/topnews/202103/09/content_WS6046cf92c6d0719374afa6a5.html
- Zhou, N., Fridley, D., McNeil, M., Zheng, N., Ke, J., & Levine, M. (2011, Şubat). China's Energy and Carbon Emissions Outlook to 2050. *Lawrence Berkeley National Laboratory*, 1-68.